

SZABÓ DEZSŐ

ÖLJ!

ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u. 6/B.

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-89-9

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Tartalom

ELŐSZÓ.....	4
ÖLJ!.....	7
KÉT ÁRVA.....	25
KÁLVINISTA LEGENDA.....	29
A SZENVEDÉS.....	43
KÉKSZAKÁLL LEGIGAZIBB TÖRTÉNETE.....	48
TÖRVÉNY.....	64
NÉMA JÁNOS TÖRTÉNETE	91
HÁROM MESE, EGY EMBER	98
FUTÓ MÁRTON EREJE.....	117
ÉJSZAKA ERDÉLYBEN	125
A TARISZNYA.....	141
KELL A KERESZT.....	166

ELŐSZÓ

Egy idő óta nagyon egyedül vagyok és most már azt is tudom, hogy ennek mindvégig így kell lennie. Azért szeretem előszóval súlyosbítani munkáimat, mert amíg az előszó tart, addig úgy érzem, hogy felém hajló emberekkel beszélgetek. Mert egészen bizonyos: ez az elrendeltetett egyedülvalóság nálam nem a splendid isolation, nem a tour d'ivoire póza: *nem művészi póz*. Mint művész abszolút szociális lény vagyok s művészetem a legszélesebb értelemben szociális művészet. Ez az állítás éppen úgy talál a Napló és elbeszélések legegyénibb megnyilatkozásaira, mint regényeimre. Mert az én legbensőbb, mindennapi lírámban az egész emberiség, vagy az egész fajom. Szinte azt mondhatnám, hogy már érzékszerveim lírájában - ahol különben az egész lelkem, az egész életem történik - az egész emberiséget, vagy egész fajomat élem. Az élet legelemibb benyomásaiban: a napsütésben, a kenyér szagában, a levegő tapintásában milliókat ölelek magammá s az egyetemes emberi zokogást zokogom, az egyetemes örömet kacagom bennük.

Hogyan keletkeztek ezek a nagyon belőlem való elbeszélések? Ezelőtt két évvel mint egy megdőfött bölény rohantam az embercsalítnak, hogy csapást vágjak a tiszta levegőre, a végtelen horizontra, az ég mocsoktalan kékjéhez. Halálosan tudtam gyűlölni, mert halálosan szerettem, könyörtelen tudtam lenni, mert végtelen

szánalmak zokogtak bennem. A csatát elvesztettem, megverték, megfutottam.

Nem az ellenség vert meg: hanem azok, akikért harcoltam. Nem az ellenségtől futottam meg: hanem azoktól, akik prófétájuknak bögtek. És mert a tett, a harc lehetetlenné lett számomra, hát elbeszélésekben ütöm, ölelem, csókolom és sírom nyomorult, szennyes, tragikus testvéremet: az embert.

Ez az ölelkezés nem a kerítő napok keresztényi vitus-tánca nálam. Engem nem lehet csak kereszténnyé nyirbálni. Korlátlanul és ezer zuhatagban a végtelen ember vagyok: vagyok pogány és keresztény, tagadó és hívő; vagyok forradalom és hagyomány, szilaj úr és gyújtottszívű proletár. Minden emberi jaj az én dialektusom, minden kacagás az én életem lobogása. Kicsiny nekem minden izmus, minden elv, minden tétel, kirúgom mindeniknek az oldalát.

De az embert, azt sajnálom, azzal vérzőn és sírva egy vagyok minden izmusban, minden elvben, minden tételben. Most bűnügyi krónikává züllött a történelem: szemét és örültség lett az emberek élete. De bűneikben, kicsinységeikben, vad majomfintorjaikban oly elrendelten szomorúak s minden egyesnek a bűne az egész univerzum bűne. És én, íme, hangos lázadásban sötétbe kergetett testvérem mellé állok, akit könyörtelen akarat arra ítél, hogy legyen Kain és Judás, Pilátus s a tagadó Péter. Éjszaka az erdőn áthaladva még a rossz testvérek is kezet fognak és egymáshoz símulnak. Én a bűn vak kietlenségében érzem legmélyebben testvéremnek az

embert. Nagy szájalom zokszói ezek az elbeszélések s az elhagyott ember síró felszisszenései: Mert kell a csók, mert törvény az ölekezés, mert testvérnek született az ember.

Gellérthegy, 1921 december hava.

Szabó Dezső.

ÖLJ!

A háború első három évében Ungvárt voltam tanár. Azóta hitvány napok jártak nálam. Elvették szánalmam ölelését, örök gyermekségem hősi mozdulatait s a jobb holnap hitét. Mint kapzsi szüretelők, kitapostak szivemből minden testvéri vágyakozást. De azért még most is friss könnyeim vannak az ungvári napok számára. Mert ott ismertem meg minden emberi szenvedést, ott láttam meg a tragikus ember minden útját.

Oh, mit szenvedtem ezalatt a három esztendő alatt! És minél jobban öklöztek a fekete napok, minél jobban karmolták össze azt az arcom, melyet édesanyám szeretett a lelkem mélyére, annál mélyebbről hittem, hogy kellett születnem, hogy nem lehetek vaktában elszórt mag. Az éhségtől süketen nem hallottam tanítványaim feleletét, hideg márciusi éjszakákön künn háltam a Vadasban, hogy otthon a szállásomon könnyörtelen hitelezőim ne mocskolják meg sajtó királyságomat. És mégis: megszántott életemből a szeretetnek és szánalomnak olyan ösfakadású forrása buzgott, hogy tudtam: ebből még millióknak kell inni.

És a szenvedések jók voltak az elhagyott emberhez: családommá öleltek minden anyától született elítéltet. Minden belémhajló arcban megtaláltam egy rokonfájdalmat, melyen át az ő élete az enyém lehetett. És így, csodálatos szent átlényegüléssel, napról-napra sokasodtam: egyszer csak az egész emberiség voltam.

Minden emberi jaj az én jajgatásom volt, minden emberi könnynek bennem volt fakadása.

Hónapokig két oldalról reszkettették az ágyúk a város falait. Világtalanul, tűzifa nélkül, sárkenyérrel, éhesen vacogott a halállal szomszédos város. És a nyomorúság vad hallucinációjában, mint új vízió táncolt át a halálra menők s a háború élősdijeinek irtózatos tivornyája. Fiukat kereső bomlott anyák, félmeztelen ledér nők, kolerás hullák, éhségtől tágult szemű gyermekek közt robogott tovább a világtörténelem véres karneválja. És mindez valahogy bennem történt. Sajátságos eltéréssel úgy éreztem, hogy az egész földindulás csak része az én szenvedéseimnek s ha egyszer elhullanék egy végső elzuhanással: megszakadna minden jajgatás s holtta dermedne minden tragédia.

A nyomorúság különös társasággal hozott össze. Egy özvegyasszony, aki harmadik férjét lovagolta át a halál nyerge alá, hogy tömeges erőinek munkát adjon s hogy özvegysége falán mégis férfiarok melegedjenek át: lakásán ebédkosztot adott. Az ebéd állott egy tányér levessé bántalmazott H₂O-ból, aztán titokzatos növények kalamajkjából, melyet főzeléknek nevezett. Csütörtök és vasárnap délből ehhez még bizonyos kerek, barna puhaságok járultak, melyeket - hogy legyen vérvád a szelíd kalászkok ellen is - Györgyné tészta címen keserített elénk.

Györgyné lakása konyhából és két szobából állott. Mi a nagyobbik szobában étkeztünk, a kisebbik a hálószoba volt, honnan nagy özvegyi titokzatosságok kandikáltak át.

Az asztalunkkal szemben a falon a Zrinyi kirohanása volt. Mindig sajnáltam szegény Zrinyit, hogy pompás díszmagyarjában, száz-száz arannyal a zsebeiben éppen a mi főzelékünkkel szemben kell kirohannia. Györgyné mindig szerelmes volt valamelyik kosztosába. Az ilyenek aztán titkos csirkecombok és almásbélesek jártak ki. De azok, akik kibírták az ellenséges levest, az orvul támadó főzeléket s az elutasító tésztát: ezeket a csirkecombokat és bélesek nem bírták ki. Az ilyen rendesen egy hét alatt megszökött a világ valamelyik másik szomorúsága felé.

A harmadik évben már csak öten kosztóztunk nála. A többi Györgyné mind kiszerette a háztól. Az öt közül is hárman tanárok voltunk: Jircsek Mátyás, Séra Gerő és én. Jircsek Mátyás minden gazdasági zivatar dacára barackarcú, viruló, kövérkés agglegény volt. Soha embert nem láttam annyi élvezettel enni. Minden falatnak külön gyűgyögött, énekelt, füttyülgetett. A kedvesebb falatoknak becézó neveket is adott: - Na, Petike most bemegy a Matyi bácsi szájába. - Vagy: Pistuka zsíros, Pistukát lenyeli Matyi bácsi, hámm! - Étkezés után ott helyben rögtön gondosan megmosta kezeit, kitisztogatta körmeit, kigargarizálta a száját. Ezzel aztán el is volt intézve az egész élete.

Séra Gerő az iskolában francia borsót hányt a kis magyar falakra. De azért a francia nyelv őt magát sem érdekelte. Tizenhét évi tanársága alatt el is hullatta tudománya nagy részét. Az a három-négyszáz szó, mely benne maradt, különös dialektussá verődött össze, melyet már tudományos túlzás nélkül külön nyelvnek lehetett megállapítani. Séra Gerő tépelődő, elégedetlen ember volt.

Egy gyermekkori osztálytársa papi pályára ment és püspök lett, egy másik pedig a katonai pályán tábornokságig vitte. Ez a két sikerült élet a szegény tanár tragédiája lett. Az élet minden kis szúrására elsírta, hogy ő egy könnyelmű félrelépés áldozata. Ha papnak ment volna, most püspök lenne, ha katonának, tábornok. Ez a siránkozása mindennap belevegyült a Györgyné minden fogásába s még keserűbbé tette az anyagcsere keserűségeit. Ez a képzelgés annyira életévé lett, hogy - dacos lázadásban a végzet ellen - némelyik napon püspöki pózzal járt, az ebéd előtt keresztet vetett s úgy nyújtotta kezét nekünk, mintha pásztorgyűrűjét adná csókra. Más napokon meg vezénylő tábornoki mozdulatai voltak, összecsapta bokáit, mikor Györgynét üdvözölte, úgy lépett, mintha egy oldalán lógó kardba botladozna. Ebéd közben szótlanul, gögösen ült s egész frontra való marciálisság áradt ki felduzzadt arcából.

Negyedik társunk Bobula Péter, a segédmérnök volt. Róla csak annyit tudok, hogy sárgacukrot szopogatott és mindenre derült nagyot kacagott. És a kacagás volt az ő életformája. Én mindig meglehetősen elképedéssel néztem, hogy a Györgyné gyomorriasztásai ilyen boldog kacagásba hasonulnak át ezen az emberen keresztül.

Az ötödik és legigénytelenebb kosztos Keresztes András vármegyei írnok volt. Régi nemesi családból való volt Petrócról, egyetemre is járt, majdnem elvégezte és akkor nagy szerencsétlenség történt vele. Hirtelen felindulásában megölte gyermekkori barátját, kivel az egyetemen is együtt járt. Tíz évi börtönre ítélték, de már öt év múlva kegyelmet kapott. A gyilkosság oly

nyilvánvalóan ment volt minden piszkos indítóoktól, hogy a kettétört pályájú fiatalembert mindenki sajnálta. Egyszer aztán betették a vármegyéhez irnoknak és ő már ott szolgált húsz éve. Szelid, szőkearcú, okos, engedelmesszemű, kissé félénk ember volt. Soha senki sem bántotta, senki sem dugta ujját a régi sebbe. De azért rajta mindig látszott, hogy mint a gyermek vagy a beteg, ki előtt elhallgatnak valamit, nem azt hallja, amit beszélnek előtte, hanem azt, amiről nem akar senki előtte szólni. Ő maga különben derült, beszédes ember volt. De mindig lényegtelen dolgokról beszélt, melyekről érezte az ember, hogy őt magát sem érdekli, amilyenekről az beszél, aki valami egyébről nem akar beszélni. Derültsége pedig a jól nevelt ember elfogadott társadalmi kötelezettsége volt.

A háború második évében az ősz csodálatos sugarakkal simogatta a felrázott várost. A város uccáin a déli német hadsereg ítéletes népvándorlása vonult át. A roppant társzekerek szétzúzták az uccák aszfaltját, éjjel-nappal dohogott a föld az elvonuló csodák alatt. Irtózatoss csaták hire terjengett s ráadásul egy éjjel a Bercsényi uccában borzalmas gyilkosság történt. Egy egész családot kiirtottak és kiraboltak, valószínűleg szökött katonák. Aznapon ebédnél csak hárman voltunk. Bobulának plébános napja volt. Ez azt jelentette, hogy nagybátyja, ki Radváncon plébános volt, minden hónap ezen a napján vendégül látta ebédre. Talán ebből az egy ebédből futott derültségre az egész hónapban. Jircseket pedig a Beerman Jakab apja, gazdag zsidó divatárus boldogította magához ebédre. Minket hármunkat sohasem hívott meg senki, Györgyné volt a mi egyetlen táplálkozási perspektívánk.

Séra Gerő ezen a napon a szokottnál is keserűbb volt. Síró hangon, tanári részletességgel mondta el kifogásait a világ ellen:

- Nem elég, hogy az emberek hivatalból gyilkolják egymást, hanem ráadásul még itt kell ennem a Györgyné kosztját. Huszonnyolc órát kell adnom hetenként, háromszáztizenhét gyakorlatot javítok és ebből a kosztból kell erőt merítenem! Ha papnak mentem volna, most püspöki rezidenciában laktam, ezüst tálakról ennék, tokaji bort innék s az utolsó kutyám is vonítva futna el a Györgyné főztjétől. De én hittem a frázisoknak, én rajongtam a tudományért s most a tudomány így fizet. Csoda aztán, ha olyan dolgok történnek, mint éjjel a Bercsényi uccában? Nem az a csoda, hogy egyes emberek gyilkolnak és rabolnak, hanem az, hogy nem rabol és gyilkol mindenki. Ha nem volnék koszos tanár, ha nem volna bennem ez a gyalázatos filozopteri félenkség, én is inkább mennék gyilkolni és rabolni, mintsem a Györgyné kosztját egyem. Hiszen ha katonának mentem volna, most tábornok volnék s hivatalosan táviratban kürtölném világgá gyilkosságaim eredményeit: tízezer halott, ötezer sebesült. De nekem irodalom kellett, nekem kultúra kellett, a nyavalya essék bele a kultúrájába!

Keresztes derült volt, mint mindig, de ezen a derültségen át ma halványan áttetszett valami különös izgatottság. Aznap három repülőgép szállt fel Ungvár fölé és ő folyton ezekre igyekezett átvinni a társalgást. Szemei ma sajátságosan kékek voltak. Gyerekes újjongással mondta:

- Aztán a középső kivált közülök és ment, ment Uzsok felé. A másik kettő kanyargott lassan, méltóságosan a Cikere fölött. Higgyétek meg, fiuk, csak ez az élet. Repülni, repülni, kívül és felül lenni mindenén! Ha az én irnoki asztalom repülőgéppé alakulna át!...

Ebéd után mindig Keresztessel együtt távoztam. Mindketten a Dajboc uccában laktunk, én a főispáni hajdúnál, ő a szomszédomban egy adóhivatali irnoknál. Mikor kezet nyújtottam, hogy elváljunk, megragadta a kezemet s mélyről jövő, gyermekes könyörgéssel mondta:

- Ne menjünk most be a hűvös szobába. Olyan szépen süt a nap, gyere, tegyünk egy nagy sétát. Ki tudja ugys, meddig tart ez a csodálatos napsütés.

Olyan forró esdeklés volt a szavában, hogy szenvedésem megérezte benne a testvér után ölelkező elhagyott embert. Azokban a napokban bennem is nehéz zokogások jártak s úgy kellett, hogy legyen valaki közelemben, aki jó és szenved. Igent mondtam. A Keresztes arcára gyermekes, buzgó öröm derült. Nekikerültünk a Kálvária uccának s mentünk felfelé a napos oldalon.

Ballagva értünk fel a Ciberére. Alulról tompán felmorgott az emberölés végtelen processziója. A levegő mocsoktalan kék vászna meg-megrezdült a távoli ágyúlövések ütéseitől. De itt fenn nap, csend s az egyetemes halál derültsége volt. Előttünk a messzi síkságon s az Ung völgyében olyan élesen látszott minden az őszi levegőben, mintha minden dolog csak önmagává akarná mintázni a dolgokból előálló embert. Aranyban és biborban hallgatott

az erdő s az ősz némán pihent fölötté, mint egy röptében
leszálló páva.

Leültünk a szőlők felett az erdő szélén egy elfektetett
fatörzsre, szembe a síkság roppant derűjével. Hallgattunk.
Lelkünk ajtaja megnyílt s megnyugtatóan, mint szelid
ápolónő, vigasztalón, mint a jó sírás, jött belénk az őszi
nap.

Egyszer csak Keresztes felém fordult:

- Te tudod, hogy én is gyilkoltam?

- Tudom.

- De a részleteket nem ismered?

- Nem, - feleltem elhárító röviden.

- Látod, Dezső, neked úgy szeretném elmondani. Nagyon
egyszerű dolog, de mégis van valami különös benne,
legalább nekem. A különös az, hogy évekig irtózatos
lelkifurdalásaim voltak, most pedig már nagyon régóta
egészen nyugodt vagyok. Pedig mindennap eszembe jut.
Ha nem untatna nagyon, elmondanám.

Félénk kéréssel nézett rám, mint az éhes gyermek a
kenyeret vágó kézre. Én pedig éreztem, hogy ennek az
embernek most beszélnie kell, hogy ez az elérkezett
meggyónó perc. Mert a gyónás nem emberi találmány,
amint nem emberi találmány az, hogy a belénk döfött késre
kiszökik a vér. A gyónás a megterhelt magános ember

kétségbeesett vágya, hogy testvéri váll támassza terhét, a gyónás az örök gyermek tiszta felfakadása a beárnyékolt emberben. Mindenkinek megjön a gyónó perce, és jaj, ha nincs meghallgató szív számára.

- Nagyon érdekel az eseted, - mondtam neki és a magam fájdalmát cirógattam meg azzal, hogy jóságot éreztem iránta.

- Látod, soha senkinek sem meséltem el, még az említését is kerültem. De veled mindig szerettem volna beszélni róla. Ma pedig egész nap különös izgatottságot éreztem. Talán ez a háborús zűrzavar, talán az a másik gyilkosság, az az irtózat, kavart fel. Mert látod, én még az ilyen gyilkosokat is sajnálom. Nem képzeled, milyen mentő körülmény az mindenre, hogy embernek születünk.

- Azt tudod, hogy a családjunk régi nemes familia Petrócon. Én egyedüli gyermek voltam. Szüleim még gyermekségem első évében meghaltak. Apámat átlőtt mellel találták a temetőben, mikor fél éves voltam, anyám nemsokára utánapusztult. A háznál csak egy jóságos öreg nagynéném volt, ő viselte gondomat. Szomszédunkban a Borbáth-kúria állott. Borbáth Zoltán velem egykorú volt. Ő is egyetlen gyermek volt és korán árva. Idegen gyám nevelte fel és nem sokat törődött vele. Ő szilaj, erős akaratú, parancsoló természet volt, én szelíd, lányos, kissé félénk, akinek jólesett az engedelmeskedés, a mások akarata után járás. Így sohasem veszekedtünk és nagyon szerettük egymást. Együtt kóboroltuk az erdőket, együtt olvastuk a meséket, együtt próbáltunk új meséket élni. Sohasem felejttem el azokat a perceket, mikor esténként

valamelyik hegy tetején, az erdő szélén bámultuk a nap lebukását s az elhomályosuló természet titokzatosságai belénk jöttek. Ugy borzadoztunk, de ez olyan jól esett. Ilyenkor egymáshoz simulva tervekét építgettünk tengeri útról, pusztai szigetről, melynek Zoltán volt a királya és én a miniszterelnöke. Ungvárra is együtt jöttünk a gimnáziumba, Zoltán mindig az első tanuló volt, én a második. Pesten közös lakásunk volt, ugyanazokat a tanárokat hallgattuk, multságaink, tanulmányaink, problémáink közösek voltak. Már negyedévesek voltunk és elhatároztuk, hogy az utolsó szigorlat után bekószáljuk egész Európát. Be az éjszakákba, el-elbeszélgettünk uti terveinkről. Husvétit vakációra lejtöttünk Petrócra, hogy a nagy távollét előtt még egyszer magunkba szívjuk a szülőfalut. Nagynéném már rég meghalt s egy öreg gazdasszony vitte a háztartást. Az estét rendesen nálam töltöttük, vitatkoztunk, tervezgettünk vagy visszaidéztük a gyermekkor temetett árnyait. A vita elég gyakori volt köztünk, mert már nekem is voltak véleményeim. De mindig csak az ész s a másként látó szemek nyugodt vitája volt, mely sohasem veszélyeztette a két szív összefogását.

Nagyszombat estéjén a szokottnál is tovább volt nálam Zoltán. A reneszánsz volt a vita tárgya, melyet én úgy gyűlöltem. Ugy találtam, hogy az Egyház nagy egységében emberré szelidített állatot a reneszánsz visszazabadította ősragadozó állatiasságához s hogy minden bajunknak a reneszánszban van a forrása. Zoltán lelkesedett a reneszánszért s annak zsúfoltéletű, százarcú embereiért. Keményen, csatáztunk, s amikor észrevettük magunk, már éjfél után két óra volt. Másnap, husvét elsején korán reggel misét hallgattunk. Nagyon szép idő

volt s Zoltán a templomból kijövet sétálni hívott. Én minden ünnepen ki szoktam menni a temetőbe a szüleim sírjához, kértem Zoltánt, hogy kísérjen el oda. Ő szívesen beleegyezett.

Te voltál Petrócon, ismered a hegyoldali kis temetőt. Ott van hatalmas családi sírunk, kopott, aranyozott ráccsal bekerítve. Ott fekszenek sorban a Keresztesek, egymás mellé és egymás fölé rendezve: ükapám, dédapám, nagyapám, apám és anyáim. Leültünk a kis padra a sír mellé. A tavasz már kicsókolt egy-két virágot a földből s a bogarak már futkostak a rögök mozdult életében. Ott ültünk némán egymás mellett s néztük a temető mohó tavaszát.

Helyesebben csak Zoltán nézte. Én, amint ott ültem, egyre fokozódó különös feszültséget éreztem. Mind a tegnapi vita szavai jöttek vissza belém, szinte tapintottam a Zoltán tegnapi hangja hajlásait. Hidegséget, gőgöt és megvetést találtam bennük. És akkor elém jött mindenik eset, amikor igaztalan vagy zsarnoki volt velem szemben. Előttem volt mindenik arca, melyből hidegséget vagy megvetést olvashattam. És egyszerre csak úgy éreztem, hogy ez a másik élet, mely mellettem volt s melyet én egész életem szeretetével öleltem magamhoz, voltaképpen mindig megcsalt: sohasem szeretett, csak játék vagy eszköz voltam a kezében. Hang jött belőlem, ingerült hang, nem az én akaratomból, nem az én hangom:

- Tudod, Zoltán, hogy én el sem tudom képzelni, hogy intelligens ember őszintén rajongjon a reneszánszért.

Zoltán felkacagott:

- Hát téged még mindig a reneszánsz bánt? Milyen csodálatos tavasz van!

Kacagása friss volt mint a fűzek barkás ága s tele a fiatalság édes mézével. De én megvető lekicsinylést éreztem benne. Forró lett az egész testem, remegés futott át rajtam. A düh megszorította torkom és könny égett a szememben. Visszafojtott hangon mondtam:

- Te azt hiszed, hogy csak neked van jogod véleményt formálni. Pedig talán más is láthat helyesen, helyesebben mint te.

Rám nézett. Szép nagy melegbarna szemeiben futó csodálkozás volt. Azután gyermekes tréfálkozással mondta:

- Ma azértsem vitatkozunk. Szegény Krisztus nem azért támadt fel, hogy a mi véleményünket hallgassa a reneszánszról. Szedjünk majd csokrot a Kretoovich Sáríkáknak.

Arcán derült volt a fiatal erő s szemei visszaragyogtak a bejövő tavasznak. Éreztem, hogy egy soha nem ismert zivatar dübörög fel bennem. Hát megvet, hát semmibe sem vesz, hát rongy vagyok neki! Belefogódtam imáimba, nagynéném elhalványult jóságos arcába, hogy el ne sodorjon ez a végzetes számum. Rekedten mondtam:

- Te mindig megvetettél engem. Én mint testvért szerettelek s te semmibe sem vettél. Ez csalás.

Az utolsó szót már ordítottam. Ugy éreztem külön az ordításom izommozgását, mintha egy idegen torkán tapogattam volna s olyan nem enyém volt ez a hang. Zoltán most már komoly meglepetéssel nézett rám s csitító jósággal mondta:

- Ne bolondozz, öreg. Tudod, hogy veled sohasem fogok összeveszni. Minek izgatod magad?

Vad, fekete kavargás csapott át rajtam. Ugy éreztem tovasodródni magam, mint megittasodó ember a mondásához szükséges szavakat. Azelőtt való napon két cselédünk csinosította ünnepi díszbe az öreg sírt. A szerszámokat ott felejtették s egy súlyos kapa a lábaimnál volt. Felkaptam és óriási lendítéssel vágtam a Zoltán halántékának. Egyetlen éles jaj tört ki a száján s meghasított fejjel bukott le a sír mellé.

És akkor én már nem én voltam, szelid, imákban nőtt, szeretetre termett önmagam. A harangok széles zúgással hirdették a feltámadás örömét s a tavasz zengte a folytatás diadalát. És életem egyetlen testvére, fiatal éveim mindennapi rajongása, a ragyogóan fiatal élet ott feküdt dermedő ajkakkal lábaimnál és én öltem meg őt.

Elítéltek. Börtönben ültem. Kegyelmet kaptam. És nem értettem semmit. Én nem az én akaratommal, nem az én dühömmel tettem azt, bennem csak szeretet és jóság volt. Csak a kéz volt az enyém. És mégis engem üldöztek